

Zákaz a neúčinnosť dôkazov vo vyšetrovaní

Anotácia: Autor sa vo svojom príspevku venuje rozboru problematiky zákazu a neúčinnosti dôkazov. Podrobnejšie sa zoberá jednotlivými druhmi zákazov dôkazov, konkrétne zákazu predmetu dokazovania, zákazu dôkazných prostriedkov, zákazu spôsobu vykonania dôkazných prostriedkov a relatívnemu zákazu dôkazov. Na záver upriamuje pozornosť na otázku relatívnej a absolútnej neúčinnosti dôkazov, ako aj na okolnosti, ktoré majú vplyv na vznik tejto neúčinnosti.

Kľúčové slová: zákaz dôkazov, zákaz predmetu dokazovania, zákaz dôkazných prostriedkov, zákazu spôsobu vykonania dôkazných prostriedkov, relatívny zákaz dôkazov, neúčinnosť dôkazov.

Zákaz dôkazov

„Dôkazné právo zakotvuje inštitút zákazu dôkazov, ktorý spočíva v zákaze využitia dôkazu v procesnom dokazovaní z dôvodov jeho neprípustnosti v zmysle Trestného poriadku. Zákaz dôkazov sa dotýka určitých skutočností, ktoré sú v procese dokazovania chránené Trestným poriadkom. Teória dokazovania rozoznáva zákaz predmetu dokazovania, zákaz dôkazných prostriedkov a zákaz spôsobu (metódy) vykonania dôkazných prostriedkov.“¹

Zákaz predmetu dokazovania

Zákon stanovuje, že z dôvodu celospoločenského záujmu nesmú určité skutočnosti byť predmetom dokazovania. Ide o výnimku zo zásad oficiality a vyhľadávania. Do tejto skupiny zákazov patrí:²

- *zákaz výsluchu,*
- *právo odoprieť výpoveď o určitých skutočnostiach,*
- *právo poslancov Národnej rady Slovenskej republiky odoprieť výpoveď,*
- *právo sudcov Ústavného súdu Slovenskej republiky odoprieť výpoveď.*

Zákaz výsluchu

Zákaz výsluchu musia orgány činné v trestnom konaní dodržiavať ex officio a svedok nesmie byť vypočutý, ani keby vypovedať chcel.

„Svedok nesmie byť vypočúvaný o okolnostiach, ktoré tvoria utajovanú skutočnosť, okrem prípadu, že bol od tejto povinnosti príslušným orgánom oslobodený. Oslobodenie možno odoprieť len vtedy, keby bola ohrozená obrana alebo bezpečnosť štátu alebo hrozila iná rovnako vážna škoda; dôvod na oslobodenie treba vždy uviesť.“³

Podrobnosti o utajovaných skutočnostiach sú uvedené v zákone č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

„Svedok nesmie byť vypočúvaný ani vtedy, keby svojou výpoveďou porušil zákonom alebo medzinárodnou zmluvou uloženú alebo uznanú povinnosť mlčanlivosti okrem prípadu, že by bol od tejto povinnosti oslobodený príslušným orgánom alebo tým, v ktorého záujme má túto povinnosť.“⁴

¹ VIKTORYOVÁ, J., ČENTÉŠ, J., ŠTEFFEK, J. *Teoretické základy dokazovania vo vyšetrovaní III. časť* 2000, s. 13.

² Tamtiež.

³ § 129 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

⁴ § 129 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Tento zákaz výsluchu sa nevzťahuje na svedeckú povinnosť týkajúcu sa trestného činu, ktorý má svedok povinnosť prekaziť podľa Trestného zákona (§ 341).⁵

Trestný poriadok rozlišuje dva prípady mlčanlivosti, a to:

- Štátom uloženú povinnosť mlčanlivosti, kde je spoločenský záujem na tom, aby informácie z určitých oblastí neboli prístupné a následne zneužit (ide napr. o informácie z oblasti polície, advokácie, justície, spravodajských služieb, bankovníctva, telekomunikácií, zdravotníctva, pracovno-právnych vzťahov a pod.). V zmysle čl. 4 Listiny základných práv a slobôd možno tieto povinnosti ukladať len na základe príslušného zákona.
- Štátom uznanú povinnosť mlčanlivosti. Jej cieľom je zosilnenie ochrany osobitného vzťahu dôvery medzi určitými osobami, a to spravidla v duchovnej oblasti (pastoračná činnosť a pod). Spovedné tajomstvo je nedotknuteľné. Nedotknuteľnosť spovedného tajomstva zahŕňa právo odmietnuť vypovedať pred štátnymi orgánmi SR. SR garantuje aj nedotknuteľnosť tajomstva informácie, ktorá bola ústne alebo písomne zverená pod podmienkou mlčanlivosti osobe poverenej pastoračnou starostlivosťou. Spovedné tajomstvo a aj tajomstvo informácie, ktorá bola zverená pod podmienkou mlčanlivosti, zahŕňa možnosť odmietnuť vypovedať (viď §130 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov).⁶

Takto získaný dôkaz je relatívne neúčinný až do času, keď je vypočúvaná osoba dodatočne zbavená svojej povinnosti zachovať povinnosť mlčanlivosti na to oprávneným subjektom.

Napríklad v zmysle § 80 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov sú policajti povinní zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, s ktorými sa oboznámili pri plnení úloh Policajného zboru. Od tejto povinnosti ich môže oslobodiť iba minister vnútra SR alebo prezident Policajného zboru.

Právo odoprieť výpoveď o určitých skutočnostiach

„Svedok je oprávnený odoprieť vypovedať, ak by výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe, svojmu príbuznému v priamom rade, svojmu súrodencovi, osvojiteľovi, osvojencovi, manželovi alebo druhovi, alebo iným osobám v rodinnom alebo obdobnom pomere, ktorých ujmu by právom pociťoval ako vlastnú ujmu.“⁷

Dôvodom tohto ustanovenia je humánnosť a rešpektovanie citových vzťahov rodinných a vzťahov k blízkym osobám uvedených v čl. 37 Listiny základných práv a slobôd.

„Svedok je oprávnený odoprieť vypovedať aj vtedy, ak by výpoveďou porušil spovedné tajomstvo alebo tajomstvo informácie, ktorá mu bola zverená ústne alebo písomne pod podmienkou mlčanlivosti ako osobe poverenej pastoračnou starostlivosťou.“⁸

Spovedné tajomstvo je nedotknuteľné a absolútne, čo zahŕňa aj právo odmietnuť vypovedať pred štátnymi orgánmi SR. V zmysle Trestného zákona je dokonca osoba, ktorá by svojou výpoveďou porušila spovedné tajomstvo, vyňatá z trestnosti za neoznámenie trestného činu, ako aj z povinnosti prekaziť trestný čin.⁹ I keď aj osoba, ktorá by svojou výpoveďou porušila tajomstvo informácie, ktorá jej bola zverená ústne alebo písomne pod podmienkou mlčanlivosti ako osobe poverenej pastoračnou starostlivosťou, je vyňatá z trestnosti za neoznámenie trestného činu, nedotknuteľnosť tajomstva informácie sa nevzťahuje na prípady,

⁵ § 129 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

⁶ VIKTORYOVÁ, J. a kol. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. 2001, s. 85.

⁷ § 130 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

⁸ Tamtiež.

⁹ Viď § 340 a § 341 zákona č. 300/2005 Z. z. - Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

keď napríklad takáto osoba zachytí určitú skutočnosť zmyslovým vnímaním. V tom prípade je povinná ako svedok vypovedať.

Právo poslancov Národnej rady Slovenskej republiky odoprieť výpoveď

Poslanci NR SR majú právo odoprieť vypovedať o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri výkone svojej funkcie, a to aj keď prestali byť poslancami.¹⁰

Zákaz dôkazných prostriedkov

Trestný poriadok stanovuje, že pri niektorých dôkazných prostriedkoch je potrebné dodržať určité obmedzenia. Patria sem predovšetkým tieto skutočnosti:

- **prehliadka a pitva mŕtvol,**
- **vyšetrenie duševného stavu obvineného,**
- **zákaz výpovede,**
- **právo obvineného odoprieť výpoveď,**
- **právo svedka odoprieť výpoveď,**
- **odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky.**¹¹

Prehliadka a pitva mŕtvol

V zmysle § 142 ods. 1 a ods. 2 Trestného poriadku v prípade prehliadky a pitvy mŕtvol sa vždy vyžadujú dvaja znalci, pričom znalcom nesmie byť lekár, ktorý zomrelého ošetroval počas choroby, ktorá smrti predchádzala. Prehliadku a pitvu mŕtvol nariadi prokurátor alebo policajt uznesením, ak vznikne podozrenie, že smrť bola spôsobená trestným činom.

„Žiadna medicínska špecializácia okrem súdneho lekárstva neposkytuje odborné znalosti, ktoré môžu prispieť k objasneniu skutočností v konkrétnom prípade dôležitých z hľadiska § 156 (patológ je špecializačne kvalifikovaný výhradne na diagnostiku chorobných orgánových a tkanivových zmien, t. j. na problematiku smrti z príčin chorobných, nie násilných). Kvalitu a objektivitu znaleckého posudku o prehliadke a pitve mŕtvol je možné zachovať len symetrickým vstupom, t. j. pribratím dvoch znalcov z odboru zdravotníctva, odvetvia súdneho lekárstva.“¹²

Vyšetrenie duševného stavu obvineného

V prípade vyšetrenia duševného stavu obvineného je potrebné pribrať v zmysle § 148 ods. 1 Trestného poriadku vždy dvoch znalcov z odboru psychiatrie.

„Vyšetrenie duševného stavu obvineného je expertízna činnosť vykonávaná dvoma znalcami z odboru psychiatrie, zameraná na zistenie psychopatologických symptómov obvineného a na posúdenie jeho schopnosti spáchať konkrétny trestný čin, ktorý je predmetom trestného konania.“¹³

Dôvodom týchto obmedzení je najmä osobitný význam znaleckých posudkov, ktoré budú na podklade výsledkov uvedených dôkazných prostriedkov znalci vyhotovovať. Potreba pribrať v týchto prípadoch dvoch znalcov je v odbornej verejnosti zdôvodňovaná aj náročnosťou znaleckej činnosti, objektivizáciou získaných výsledkov, ako aj elimináciou nedostatkov, ktoré by mohli vzniknúť v súvislosti s neopakovateľnosťou úkonu. Nesplnenie

¹⁰ Článok 79 zákona č. 420/1992 Zb. – Ústava SR v znení neskorších predpisov.

¹¹ VIKTORYOVÁ, J., ČENTÉŠ, J., ŠTEFFEK, J. *Teoretické základy dokazovania vo vyšetrovaní III. časť*. 2000, s. 14-23.

¹² DVOŘÁK, M. Teoretické a praktické predpoklady špecializácie znalců – lékařů provádějících prohlídku a pitvu mrtvol podle § 115 tr. ř. In *Kriminalistika*. 1996, s. 124.

¹³ ZÁHORA, J. *Teoretické a praktické problémy dokazovania*. s. 263.

týchto procesných podmienok znamená absolútnu neúčinnosť dôkazov a v dôsledku toho jeho nepoužiteľnosť.

Zákaz výpovede

Z povinnosti svedčiť (ale aj dostaviť sa na výsluch) sú vyňaté osoby používajúce diplomatické výsady a imunity a výsady podľa zákona alebo podľa medzinárodného práva, z dôvodu vyňatia z právomocí orgánov činných v trestnom konaní. Tieto orgány musia takúto skutočnosť rešpektovať ex officio.¹⁴

Právo obvineného odoprieť výpoveď

V zmysle § 34 ods. 1 Trestného poriadku má obvinený právo odoprieť vypovedať. Predmetné právo obvineného výslovne formuluje čl. 40 ods. 4 Listiny základných práv a slobôd. O tomto práve musí byť obvinený poučený pred každým výsluchom, v opačnom prípade by išlo o procesnú chybu a absolútnu nepoužiteľnosť takto získaného dôkazu. Rovnaké dôsledky má aj donucovanie obvineného k výpovedi.

Právo svedka odoprieť výpoveď

Svedok má v zmysle § 130 Trestného poriadku právo odoprieť výpoveď v prípade, že je príbuzným obvineného v priamom pokolení, jeho súrodencom, osvojiteľom, osvojencom, manželom alebo druhom. O tomto práve musí byť svedok riadne poučený. Týmto právom svedka však nie je dotknutá prípadná trestná zodpovednosť za neoznámenie trestného činu. Aj v tomto prípade platí, že ak by svedok o svojom práve nebol poučený, malo by to za následok absolútnu nepoužiteľnosť jeho výpovede ako dôkazu.

Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky

Samotné odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky je určitým zásahom do základných ľudských práv a slobôd podľa čl. 13 Listiny základných práv a slobôd, a je teda možný len na základe podmienok stanovených v § 115 ods. 1 Trestného poriadku. K záznamu je potrebné pripojiť zápisnicu s údajom o mieste, čase, spôsobe a obsahu záznamu a o osobe, ktorá záznam vykonala.¹⁵

Odpočúvanie je možné iba na základe nariadenia sudcu a iba v prípadoch trestných činov uvedených v § 115 ods. 1 Trestného poriadku. Aj pri splnení všetkých zákonných podmienok je neprípustné nariadiť a vykonávať odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky medzi obvineným a jeho obhajcom. V zmysle § 115 ods. 1 Trestného poriadku, ak by sa takýto úkon vykonal, musí byť záznam predpísaným spôsobom a bez meškania zničený. Nesplnenie niektorej z uvedených podmienok má za následok absolútnu neúčinnosť a nepoužiteľnosť takto získaného dôkazu.

Zákaz spôsobu (metódy) vykonania dôkazu

„V týchto prípadoch ide o zákaz určitého spôsobu vykonania dôkazu, a to buď vo vzťahu ku všetkým dôkazom alebo dôkazným prostriedkom, alebo len k niektorým“. Patria sem najmä:

- **zákaz nezákonného donútenia alebo hrozby takéhoto donútenia,**
- **zákaz akéhokoľvek donucovania obvineného k výpovedi alebo k priznaniu,**

¹⁴ Vid' §8 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. - Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Čl. 31 ods. 2 Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch (vyhláška MZV č. 157/1964 Zb.)

¹⁵ VIKTORYOVÁ, J., ČENTĚŠ, J., ŠTEFFEK, J. *Teoretické základy dokazovania vo vyšetrovaní III. časť*. 2000, str. 15

- **zákaz akéhokoľvek donucovania obvineného napísať potrebný počet slov k zisteniu pravosti rukopisu, resp. k poskytnutiu hlasovej vzorky na identifikáciu hlasu,**
- **zákaz kladenia kapcióznych a sugestívnych otázok,**
- **zákaz vyšetrenia duševného stavu svedka pozorovaním v zdravotníckom ústave.¹⁶**

Zákaz nezákonného donútenia alebo hrozby takéhoto donútenia

Tento zákaz platí vo vzťahu k vykonávaniu všetkých dôkazov bez akejkolvek výnimky a znamená absolútnu neúčinnosť a nepoužiteľnosť týmto spôsobom získaného dôkazu s výnimkou jeho použitia proti osobe, ktorá sa takéhoto donútenia alebo hrozby dopustila. Nezákonné donútenie alebo jeho hrozba môžu mať akúkoľvek povahu (fyzickú alebo psychickú).

Európsky súd pre ľudské práva v Dohovore proti mučeniu a inému krutému, neľudskému zaobchádzaniu či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu rozlišuje tri základné situácie:

1. Použitie násilia pri výsluchu s cieľom vynútenia priznania je absolútne neprípustné ani za okolností, akými sú boj proti terorizmu alebo organizovanému zločinu. Dohovor absolútne zakazuje mučenie a neľudské či ponižujúce zaobchádzanie a nepripúšťa žiadnu výnimku, a to ani v prípade verejného ohrozenia štátu. Usvedčujúce dôkazy získané pomocou násilia, brutality alebo iných foriem zaobchádzania, ktoré je možné charakterizovať ako mučenie, by podľa Európskeho súdu pre ľudské práva nikdy nemali slúžiť ako dôkazy preukazujúce vinu obvineného bez ohľadu na ich dôkaznú hodnotu.

2. Použitie dôkazov, ktoré boli získané nepriamo v dôsledku porušenia článku 3 dohovoru, vedie k domnienke, že bolo porušené právo na spravodlivý proces, a Európsky súd pre ľudské práva skúma, či a v akom rozsahu bolo konanie spravodlivé ako celok.

3. Použitie dôkazov, ktoré boli získané v dôsledku porušenia iných práv zaručených dohovorom, nemusí automaticky znamenať porušenie článku 6 dohovoru a vždy bude záležať na konkrétnych okolnostiach prípadu (tu však možno dodať, že ak bol jediným či hlavným dôkazom viny obvineného dôkaz získaný porušením práv zaručených dohovorom, nebolo by možné konštatovať spravodlivosť procesu ako celok).¹⁷

Na tomto mieste je však potrebné uviesť, že okrem nezákonných foriem donútenia existujú aj zákonné možnosti donútenia. Napríklad osoba, ktorej má byť vznesené obvinenie a nie je možné hodnoverne zistiť jej totožnosť, je povinná strpieť vykonanie úkonov (napr. snímanie daktyloskopických odtlačkov, vonkajšie meranie tela, vyhotovovanie obrazových záznamov a pod.), ktoré sú potrebné na jej označenie a identifikáciu, pričom takto zabezpečené údaje sa priložia namiesto osobných údajov k uzneseniu o vznesení obvinenia.¹⁸

Zákaz akéhokoľvek donucovania obvineného k výpovedi alebo k priznaniu

„Trestný poriadok priamo zakotvuje práva obvineného, ktoré obsahuje aj Listina základných práv a slobôd, ktorými sú právo odmietnuť výpoveď podľa čl. 40 ods. 4 a právo na obhajobu podľa čl. 40 ods. 3. Zakazuje sa tak donútenie fyzické aj psychické, a to aj účelové vytváranie nepriaznivých podmienok pre obvineného vrátane účelového opakovania výsluchu.“¹⁹

Príklad: *Dňa 28. 12. 2007 o 11.20 h príslušníci polície obmedzili osobnú slobodu M. K., pričom u menovaného bola vykonávaná bezpečnostná prehliadka v zmysle § 22 ods. 1 zákona*

¹⁶ Tamtiež, str. 16.

¹⁷ <http://www.pravnelisty.sk/monitoring-literatury/a110-zakazane-metody-vysluchu>, publikované dňa 18.2.2012 (Šamko, J. Zakázané metódy výsluchu)

¹⁸ § 207 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

¹⁹ VIKTORYOVÁ, J., ČENTĚŠ, J., ŠTEFFEK, J. *Teoretické základy dokazovania vo vyšetrovaní III. časť*, APZ, Katedra vyšetrovania, Bratislava, 2000, str. 16.

č. 171/1998 o Policajnom zbore a počas nej bol M. K. vyzvaný, aby vyložil všetky veci z vreciek, čo aj urobil a z vrečka nohavíc vyložil zatavenú striekačku s obsahom bielej látky neznámeho pôvodu, ktorú následne dobrovoľne vydal policajtom. Na základe znaleckého skúmania bolo zistené, že ide o metamfetamín, ktorý je zaradený do II. skupiny omamných látok. M. K. bol obvinený zo zločinu nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi, podľa § 172 ods. 1 písm. c), písm. d) Trestného zákona. Po skončení vyšetrovania bola vo veci podaná obžaloba na súd. Okresný súd v Pezinku uznesením č. 3T 21/2011 zastavil trestné stíhanie voči obvinenému M. K., pretože rozhodol, že metamfetamín, ktorý obvinený dobrovoľne vydal, bol zaistený nezákonne, a teda je ako dôkaz absolútne neučinný z nasledujúcich dôvodov: „Oprávnenie policajta vyzvať osobu na vyloženie vecí, ktoré má u seba, neexistuje, t. j. nie je upravené v zákone o Policajnom zbore. Takýto postup policajtov je neprijateľný aj z toho dôvodu, že výzva policajtov na vyloženie vecí je ukladaná osobe ako povinnosť na vyloženie vecí, teda ako povinnosť, ktorá musí byť splnená a nie je možnú ju odmietnuť. Ak sa osoba zdala policajtom podozrivá, mali povinnosť najskôr takúto osobu poučiť o jeho právach (§ 8 ods. 2 zákona o Policajnom zbore), a to najmä o práve, že k priznaniu sa zo spáchania priestupku či trestného činu ho nemožno nútiť (napríklad primerane podľa § 73 ods. 2 zákona o priestupkoch či primerane podľa § 34 Trestného poriadku). Uvedené je podstatné aj preto, že zákaz donútenia k priznaniu zahŕňa nielen právo nevypovedať (právo mlčať), ale aj právo neprispieť žiadnym aktívnym spôsobom, či už priamo, alebo nepriamo, k svojmu obvineniu. Zákaz nútiť osobu, aby prispela k svojmu obvineniu či usvedčeniu, teda znamená nielen zákaz nútiť podozrivú či obvinenú osobu k výpovedi, ale aj zákaz nútiť takúto osobu k súčinnosti alebo k aktívnemu konaniu, ktoré je potrebné na usvedčenie takejto osoby, teda ide napríklad aj o zákaz nútiť podozrivú osobu, aby vydala či vyložila veci, a to aj veci, ktoré ju môžu „spojiť“ s trestnou činnosťou. V tejto súvislosti možno poukázať na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý judikoval, že ani verejný záujem na odhaľovaní, stíhaní trestného činu a potrestaní páchatel'a nemôže ospravedlniť taký postup, ktorý zasahuje do samotnej podstaty práva obvineného na obhajobu vrátane práva nebyť nútený obviňovať sám seba (rozsudok vo veci Heaney a McGuinness v. Írsko z roku 2000). K tomu Európsky súd pre ľudské práva pripomína, že právo neprispieť k obvineniu vlastnej osoby predovšetkým vopred predpokladá, že obžaloba v trestnej veci sa snaží preukázať dôkazy proti obvinenému bez použitia dôkazov získaných metódami donútenia či nátlaku na obvineného (rozsudok vo veci Saunders v. Spojené kráľovstvo z roku 1996). Čisto teoreticky, ak je osoba k takémuto konaniu políciou neoprávnene vyzvaná (t. j. ku konaniu, aby ako podozrivá osoba vyložila všetky veci, ktoré má pri sebe), mala by byť aspoň políciou, v súlade s § 8 ods. 2 zákona o Policajnom zbore, dopredu aj poučená, že splnenie takejto výzvy je založené len na základe dobrovoľnosti s tým, že splnenie tejto výzvy môže osoba odmietnuť v každom prípade, najmä však vtedy, ak by jej splnením mohla predložiť dôkaz proti sebe, a tak sa sama obviňovať z protiprávneho konania.

V posudzovanej trestnej veci ide o absolútnu neučinnosť získaného dôkazu (zaistených omamných látok), pretože tento dôkaz bol získaný nezákonným postupom polície (postupom, ktorý spočíval v hrubom porušení ustanovení zákona o Policajnom zbore a obchádzaní ustanovenia Trestného poriadku o osobnej prehliadke), pričom túto nezákonnosť nie je možné odstrániť v ďalšom priebehu konania (išlo o neopakovateľný úkon zo strany polície). Ak by súd pripustil takto získané dôkazy, otvoril by tým dvere svojvôli a nezákonnosti, ktorá by umožňovala nielen štátnym orgánom, ale aj jednotlivcom, aby neoprávnenými zásahmi do práv iných osôb „pátrali“ po trestnej činnosti.

V posudzovanej trestnej veci síce príslušníci PZ formálne deklarovali, že u M. K. vykonávali bezpečnostnú prehliadku, avšak materiálne išlo o vykonávanie osobnej prehliadky, na ktorej vykonanie neboli oprávnení.

Vzhľadom na všetky uvedené skutočnosti súd opakuje, že dôkaz v podobe zaistených omamných látok pri nezákonne vykonanej tzv. bezpečnostnej prehliadke nemožno použiť v trestnom konaní, pretože ide o dôkaz získaný nezákonným spôsobom (§ 119 ods. 2 Tr. por.), pričom absolútna neúčinnosť tohto dôkazu sa preniesla aj na výpoveď obvineného, ktorý vypovedal k zaistenej veci, a preto ani túto výpoveď nie je možné pripustiť a použiť v súdnom konaní. Za takéhoto dôkazného stavu nie je v podstate nič – žiadny relevantný dôkaz, ktorý by obvineného spájal so zaistenými omamnými látkami, a keďže nezákonnosť nie je možné odstrániť, nie je ani objektívne možné preukázať, že skutok uvedený v obžalobe sa stal takým spôsobom, ako je tam popísané (po vylúčení dôkazu získaného tzv. bezpečnostnou prehliadkou nie je možné zákonne preukázať spojitosť medzi skutkom spočívajúcim v prechovávaní metamfetamínu s osobou M. K. “²⁰

Zákaz akéhokoľvek donucovania obvineného napísať potrebný počet slov k zisteniu pravosti rukopisu, resp. k poskytnutiu hlasovej vzorky na identifikáciu hlasu

V tomto prípade je rešpektované právo obvineného na obhajobu, ktoré zahŕňa aj jeho právo neposkytovať dôkazy, ktoré by svedčili v jeho neprospech. Dôsledkom porušenia tohto zákazu je absolútna neúčinnosť a nepoužiteľnosť dôkazu. Použitie iného porovnávacieho materiálu získaného v zmysle zákona nie je zakázané (napr. vydaním veci, domovou prehliadkou a pod.).

Zákaz kladenia kapiózných a sugestívnych otázok

„Obvinenému sa môžu klásť otázky na doplnenie výpovede alebo na objasnenie neúplností, nejasností alebo rozporov. Otázky sa musia klásť ohľaduplne a zrozumiteľne. Obvinenému sa však nesmú klásť otázky, v ktorých je obsiahnuté, ako na otázku odpovedať, otázky klamlivé ani otázky, ktoré by obsahovali skutočnosti, ktoré sa majú zistiť až z jeho výpovede. Otázky nesmú neodôvodnene zasahovať do súkromia vypočúvaného okrem zisťovania pohnútky činu.“²¹

Kapiózne (klamlivé) otázky môžeme rozdeliť na dva druhy, a to skutkové a právne. Ku skutkovým môžeme zaradiť lživé tvrdenie, že voči obvinenému svedčí celý rad dôkazov, že sa spolupáchateľ priznal, že na mieste činu boli nájdené odtlačky prstov obvineného a pod. K právnym klamlivým otázkam možno zaradiť lživé informovanie vypočúvaného, že je povinný vypovedať pod hrozbou uloženia sankcie. Ďalej sa sem zaraďuje informovanie vypočúvanej osoby, že jeho trestná zodpovednosť zanikla, že mlčanie je považované za priznanie, že ak nebude vypovedať, bude vzatý do väzby a pod.

„Sugestívne otázky navádzajú vypočúvaného k určitej odpovedi, ba priamo mu odpoveď vnucujú. Čím viac nepresností existuje v zapamätaných faktoch, čím viac neistoty osoba prejavuje, tým ľahšie podľahne sugestívnym otázkam a vypovedá aj o tom, o čom nie je presvedčená, že sa v skutočnosti stalo.“²²

Kladenie takýchto otázok je teda v rozpore so zákonom a môže viesť k absolútnej neúčinnosti a nepoužiteľnosti takto získaného dôkazu.

Zákaz vyšetrenia duševného stavu svedka pozorovaním v zdravotníckom ústave

Ak sú v zmysle § 150 Trestného poriadku závažné pochybnosti, či nie je u svedka, ktorého výpoveď je pre rozhodnutie obzvlášť dôležitá, podstatne znížená schopnosť správne vnímať alebo vypovedať, možno znalecky vyšetriť aj jeho duševný stav. Na tento účel však

²⁰ <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a42-nezakonnny-sposob-ziskavania-dokazov>, publikované dňa 10.8.2011 (ŠAMKO, J. Nezákonný spôsob získavania dôkazov)

²¹ § 122 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

²² VIKTORYOVÁ, J. a kol. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. 2001, str. 85

nie je možné obmedziť osobnú slobodu svedka a vyšetriť jeho duševný stav pozorovaním v zdravotníckom ústave.

Relatívny zákaz dôkazov

Túto skupinu zákazov dôkazov tvoria prípady, pri ktorých sú síce predmet dokazovania, dôkazný prostriedok, ako aj metóda vykonania dôkazov prípustné, ale pri ich získavaní došlo k podstatnému pochybeniu porušením predpísaných právnych noriem. K takémuto porušeniu môže dôjsť nasledujúcimi spôsobmi:

- **porušenie Trestného poriadku pri poučení obvineného alebo svedka,**
- **porušenie Trestného poriadku pri poučení znalca pred podaním znaleckého posudku,**
- **porušenie ustanovenia o účasti obhajcu pri vyšetrovacích úkonoch,**
- **absencia nariadenia alebo súhlasu oprávnenej osoby alebo prekročenie týchto oprávnení,**
- **absencia zákonom požadovanej formy,**
- **prekročenie lehoty, na ktorú je takýto zásah povolený,**
- **porušenie právnych noriem pri zaisťovaní podkladov na vypracovanie znaleckého posudku znalcom,**
- **porušenie zákazu hodnotenia dôkazov, riešenia právnych otázok a robenia právnych záverov znalcom.**²³

Porušenie Trestného poriadku pri poučení obvineného alebo svedka

Vypočúvaná osoba musí byť obligatórne poučená pred každou jednotlivou výpoveďou osobitne, a to podľa ustanovení Trestného poriadku vzťahujúcich sa na poučenie podľa jej procesného postavenia. Osobu je potrebné poučiť predovšetkým o jej právach a povinnostiach, v prípade výsluchu obvineného najmä v zmysle § 121 ods. 2 Trestného poriadku a v prípade výsluchu svedka najmä v zmysle § 131 ods. 1 Trestného poriadku. V praxi je potrebné vykonať poučenie týchto osôb za každých okolností aj napriek názoru niektorých autorov, že poučenie svedka o možnosti odoprieť výpoveď je potrebné vykonať iba vtedy, ak existuje príbuzenský vzťah k obvinenému uvedený v zákone. O tomto názore je možné polemizovať, pretože vypočúvajúcemu pred výsluchom nie sú zrejmé prípadné vzťahy medzi vypočúvaným svedkom a obvineným. K ozrejmieniu takýchto skutočností dochádza spravidla až po vykonaní základného poučenia v zmysle zákona.

Porušenie Trestného poriadku pri poučení znalca pred podaním znaleckého posudku

Znalca je pri jeho pribratí potrebné poučiť v zmysle § 145 ods. 1 a najmä § 144 ods. 1 Trestného poriadku. „Znalec musí byť pri pribratí upozornený na povinnosť bez odkladu oznámiť skutočnosti, pre ktoré by mohol byť vylúčený, alebo ktoré mu vo veci bránia byť činný ako znalec.“ Znalec musí byť taktiež poučený o význame znaleckého posudku z hľadiska všeobecného záujmu a tiež o trestných následkoch vedome nepravdivého znaleckého posudku. V prípade, že znalec nebol pred podaním znaleckého posudku poučený v zmysle uvedeného ustanovenia, nemožno na hlavnom pojednávaní vykonať dôkaz v zmysle § 268 ods. 2 Trestného poriadku.

Porušenie ustanovenia o účasti obhajcu pri vyšetrovacích úkonoch

„Obhajca má právo od vznesenia obvinenia zúčastniť sa na úkonoch, ktorých výsledok môže byť použitý ako dôkaz v konaní pred súdom, iba ak vykonanie úkonu nemožno odložiť a obhajcu o ňom vyzrozumieť.“²⁴

²³ VIKTORYOVÁ, J. a kol. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. 2001, str. 106.

Ak obhajca oznámi policajtovi, že sa chce zúčastniť na vyšetrovacom úkone, policajt je povinný včas mu oznámiť čas, miesto konania úkonu a druh úkonu okrem prípadu, keď vykonanie úkonu nemožno odložiť a vyrozumienie obhajcu nemožno zabezpečiť.²⁵

Ak sa obhajca alebo ním splnomocnený obhajca nedostaví na nariadený úkon, policajt vykoná tento úkon aj bez jeho účasti okrem výsluchu obvineného, ktorý trvá na prítomnosti obhajcu.²⁶

Ak bol akýkoľvek úkon vykonaný bez prítomnosti obhajcu, hoci mal obhajca právo zúčastniť sa na ňom, ide o porušenie práva na obhajobu a takto vykonaný úkon je neplatný a je potrebné ho znovu zopakovať za prítomnosti obhajcu.

Absencia nariadenia alebo súhlasu oprávnenej osoby alebo prekročenie týchto oprávnení

Sem patria úkony, ktoré sa v zmysle zákona môžu vykonať až po nariadení alebo daní súhlasu oprávnenou osobou. Takouto chybou je napríklad vykonanie domovej prehliadky v rozpore s ustanovením § 100 ods. 1 Trestného poriadku, t. j. bez predchádzajúceho nariadenia vydaného predsedom senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní sudcom pre prípravné konanie na návrh prokurátora.

Príklad: Dňa 4. 8. 2007 telefonovala na políciu Anna O., ktorá uviedla, že býva v rodinnom dome v obci P., kde má doživotné právo bývania, pričom vlastníkom domu je Jozef P., ktorý v dome býva s ňou. Jozef P. mal Annu O. fyzicky napádať, a preto sa na miesto dostavila hliadka polície, ktorá Jozefa P. obmedzila na osobnej slobode a predviedla na obvodné oddelenie, kde bol zadržaný. Anna O. na mieste policajtom uviedla, že Jozef P. má v šope pri rodinnom dome zariadenie na výrobu liehu. Na miesto sa dostavil kriminalistický technik a poverený príslušník, ktorí po súhlase Anny O. vošli do dvora domu a následne vykonali obhliadku miesta činu, pri ktorej okrem nelegálneho zariadenia na výrobu liehu zaistili aj 14 ks. rastlín rodu konope, ktoré boli zasadené v blízkosti šopy. Jozef P. bol neskôr obvinený z obzvlášť závažného zločinu nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 172 ods. 1 písm. d), ods. 2. písm. e) Trestného zákona a pre prečin nedovolennej výroby liehu podľa § 253 ods. 2 Trestného zákona. Prokurátor podal obžalobu na súd, pričom Okresný súd v Trenčíne rozsudkom č. 1T/247/2008 oslobodil obžalovaného Jozefa P. spod obžaloby s nasledujúcim odôvodnením:

Súd pri hodnotení dôkazov zistil, že v prípravnom konaní orgán polície pri zabezpečovaní dôkazov nepostupoval v súlade so zákonom. Nedostatok spočíva v tom, že poverený príslušník PZ vykonal spolu s kriminalistickým technikom obhliadku miesta činu bez toho, aby mal písomný príkaz prokurátora na vykonanie prehliadky iných priestorov alebo na prehliadku pozemku, ktorý by im umožňoval zákonný vstup na pozemok a do priestorov šopy, ktoré sa nachádzali vo dvore rodinného domu v obci P. V zmysle § 101 ods. 1 Trestného poriadku tiež absentoval súhlas prokurátora s nariadením prehliadky policajtom. Súd nemôže akceptovať názor, že pri realizácii prvotných úkonov išlo o zákonný postup. Treba uviesť, že Trestný poriadok počíta s možnosťou, že bez písomného príkazu súdu alebo prokurátora môže policajt vykonať prehliadku iných priestorov a pozemku len vtedy, ak sú súčasne splnené podmienky, a to, že súhlas nemožno dosiahnuť vopred a vec neznesie odklad, alebo v prípade, ak ide o osobu pristihnutú pri trestnom čine. V prerokúvanom prípade nie je možné prijať záver, že v prípade obhliadky miesta činu išlo o neodkladný úkon a súhlas na jeho vykonanie nebolo možné získať vopred. Poverený príslušník vedel, že obžalovaný je obmedzený na osobnej slobode, z čoho vyplýva, že obžalovaný nemohol reálne vykonávať faktické kroky, ktoré by nejakým spôsobom zmarili vyšetrovanie. V prípade, že obžalovaný by nebol

²⁴ § 213 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

²⁵ § 213 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

²⁶ § 213 ods. 4 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

obmedzený na osobnej slobode a mohol by sa voľne pohybovať, bol by policajt oprávnený vykonať obhliadku miesta činu na účel zabezpečenia dôkazov aj bez súhlasu prokurátora, ak by išlo o neodkladný úkon a hrozilo by nebezpečenstvo zničenia prípadných dôkazov. Z toho vyplýva, že v prípade obhliadky nemohlo ísť o neodkladný úkon, ktorý by nevyžadoval písomný príkaz prokurátora alebo jeho súhlas. Naopak, príslušný policajt v čase, keď vedel, že má informáciu o tom, že podozrivý je obmedzený na osobnej slobode, a mal aj relevantnú vedomosť o tom, že v dome by sa malo nachádzať zariadenie na výrobu liehu, mal dostatok času, aby si príslušný príkaz od prokuratúry vyžiadal. Keďže prehliadka iných priestorov je neopakovateľný úkon a uvedené pochybenia nemožno napraviť, nemožnosť použiť výsledky obhliadky miesta činu v trestnom stíhaní obžalovaného znamená neexistenciu akéhokoľvek použiteľného dôkazu, ktorý by nasvedčoval tomu, že obžalovaný pestoval rastlinu cannabis a prechovával zariadenie na výrobu liehu. Nepoužiteľnosť výsledkov tejto prehliadky znamená nepoužiteľnosť aj znaleckých posudkov týkajúcich sa odborného posúdenia rastliny rodu cannabis a zariadenia na výrobu liehu, pretože nemožno považovať za zákonný dôkaz taký dôkaz, ktorý vychádza z postupu, ktorý bol v rozpore so zákonom. V danom prípade realizovaný postup je v rozpore so zákonom a táto chyba je podstatná, preto výstup z tohto úkonu je ako dôkaz absolútne neúčinný, a teda nepoužiteľný ako dôkaz o vine, čo sa týka aj dôkazov odvodených, založených na výsledkoch z takéhoto nepoužiteľného, nezákonného dôkazu.²⁷

Absencia zákonom požadovanej formy

Ide o prípady, keď zákon výslovne ustanovuje, že vykonanie úkonu je podmienené vydaním príkazu alebo súhlasu oprávnenou osobou a presne uvádza formu, akou má byť tento príkaz alebo súhlas vydaný, a takýto úkon bol vykonaný bez dodržania takéhoto ustanovenia. Napríklad Trestný poriadok v § 100 ods. 1 ustanovuje, že príkaz na domovú prehliadku musí byť vydaný písomne a musí byť odôvodnený, pričom nedodržanie týchto podmienok má za následok nezákonnosť takto vykonanej domovej prehliadky a následne aj neúčinnosť akýchkoľvek dôkazov nájdených pri jej vykonaní.

Prekročenie lehoty, na ktorú je takýto zásah povolený

Ide o okruh prípadov, v ktorých zákon výslovne ustanovuje, v akej lehote sa môže úkon vykonávať. Napríklad v zmysle § 115 ods. 3 Trestného poriadku musí byť v príkaze na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky uvedený čas, v ktorom sa môže odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky vykonávať. Tento čas môže trvať najviac šesť mesiacov, pričom môže byť v prípravnom konaní sudcom pre prípravné konanie na návrh prokurátora predĺžený o ďalšie dva mesiace, a to aj opakovane. Nie je teda prípustné vykonávať takúto činnosť po uplynutí času stanoveného v príkaze alebo po uplynutí času, o ktorý bol príkaz predĺžený.

Porušenie právnych noriem pri zaisťovaní podkladov na vypracovanie znaleckého posudku znalcom

Znalec môže pri vypracovaní znaleckého posudku vychádzať len z materiálu, ktorý sa nachádza vo vyšetrovacom spise a ktorý znalcovi poskytol orgán činný v trestnom konaní. Znalcovi teda neprináleží vykonávať vyšetrovacie úkony. Dôvodom je zachovanie nestrannosti v činnosti znalca, nestrannosti rozhodovania, ako aj možnosť uplatniť právo na obhajobu. Ak znalec potrebuje na podanie znaleckého posudku ďalšie dôkazy, ktoré vo vyšetrovacom spise nie sú, môže orgánu činnému v trestnom konaní navrhnúť, aby ich vykonal. Je oprávnený zúčastniť sa na tomto dokazovaní.²⁸

²⁷ Rozsudok OS v Novom Meste nad Váhom Č. k.: 1T/247/2008 zo dňa 18.10.2010

²⁸ Vid' § 145 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Porušenie zákazu hodnotenia dôkazov, riešenia právnych otázok a robenia právnych záverov znalcom

Znalec nesmie riešiť právne otázky ani robiť právne závery, ani hodnotiť správnosť alebo pravdivosť dôkazov, smie sa zamerať len na skutkové závery s obmedzením na svoju konkrétnu znaleckú odbornosť. Skutočnosť, že znalec zaujme vo svojom posudku stanovisko aj k otázke, ktorej zodpovedanie prislúcha výhradne orgánu činnému v trestnom konaní a súdu, nerobí tento posudok celkom nepoužiteľným, pokiaľ obsahuje odborné poznatky a zistenia, z ktorých znalec také závery urobil a ktoré súčasne umožňujú orgánu činnému v trestnom konaní a súdu, aby si totožný alebo iný záver o takej otázke urobil sám.²⁹

Neúčinnosť dôkazov

Ustanovenie § 119 ods. 2 Trestného poriadku uvádza, že za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa Trestného poriadku alebo podľa osobitného zákona. Podľa platnej právnej úpravy skutočnosť, že dôkaz nevyhľadal alebo nevyžiadal orgán činný v trestnom konaní, nie je dôvodom na odmietnutie takého dôkazu. Dôkazy môže totiž vyhľadávať, predkladať alebo jeho vykonanie navrhnúť každá zo strán zúčastnených na trestnom konaní.

Zásadnú otázku pri posudzovaní a hodnotení prípustnosti dôkazov tvorí skúmanie ich zákonnosti, t. j. či bol dôkaz získaný procesným postupom orgánu vykonávajúcim dokazovanie a či je tento postup v súlade s právnymi predpismi.

Medzi najzávažnejšie dôvody spôsobujúce neprípustnosť dôkazu v trestnom konaní patria prípady, v ktorých je dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou takéhoto donútenia. Takýto dôkaz sa nesmie použiť v konaní okrem prípadu, keď sa použije ako dôkaz proti osobe, ktorá takéto donútenie alebo hrozbu použila.³⁰ Takto získaný dôkaz je absolútne neúčinný, chybu nie je možné odstrániť a dôkaz nemožno použiť v trestnom konaní. Nezákonné donútenie môže byť rôzne, pričom musí byť takej intenzity, aby viedlo k získaniu dôkazu proti vôli osoby, voči ktorej smeruje.

Prípustnosť dôkazov získaných na základe nedovolených – často aj nezákonných – zásahov do práv a slobôd druhých osôb je v našej teórii sporná. V prvom rade treba rozlíšiť, či sa takého zásahu dopustili priamo orgány činné v trestnom konaní, alebo iné osoby, ktoré tak konali s ich vedomím. „Takto získané dôkazy by boli podľa prevládajúcich názorov nezákonné, a preto v trestnom konaní neprípustné a neúčinné“.³¹ „Pokiaľ však taký dôkaz obstará nezákonným spôsobom osoba bez súčinnosti s orgánmi činnými v trestnom konaní, a to dokonca spáchaním trestného činu, tak podľa prevládajúcich názorov v teórii a praxi sa taký dôkaz považuje za prípustný a použiteľný. V Trestnom poriadku sa totiž nemôže ísť tak ďaleko, aby neumožnil použiť nedovoleným spôsobom získané dôkazy, ktorými disponujú súkromné osoby,“³² Príkladom môže byť situácia, keď súkromná osoba v snahe získať dôkaz svedčiaci o nevinne obvineného, tento dôkaz (napr. listinu) odcudzí a následne ju predloží súdu ako dôkaz. Skutočnosť, že dôkaz bol súkromnou osobou získaný spáchaním trestného činu, nemôže mať za následok neúčinnosť dôkazu, pretože súd musí dôkaz preskúmať a konštatovať, že dôkaz je vierohodný a môže prispieť k zisteniu skutkového stavu bez dôvodných pochybností.

S touto problematikou súvisí aj situácia, keď sú dôkazy získané na základe neúčinných dôkazov. Napríklad orgán činný v trestnom konaní vyhľadá a zaistí dôkazy na základe nezákonnej domovej prehliadky. Podľa niektorých názorov je síce nezákonná domová

²⁹ VIKTORYOVÁ J. a kol. *Výšetrovanie*. 2011. s. 151.

³⁰ Viď § 119 ods. 4 zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

³¹ MUSIL, J.,- KRATOCHVÍL, V. , ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestného práva*. 2003, s. 411.

³² Tamtiež, s. 412.

prehliadka neúčinná a nepoužiteľná v trestnom konaní, ale dôkaz zaistený pri jej vykonaní, ktorý bol získaný zákonným spôsobom, je použiteľný. V praxi však prevláda názor, že dôkaz získaný na základe neúčinného dôkazu je taktiež neúčinný a nezákonný. „Pokiaľ trváme na zásade riadneho zákonného procesu, ktorý ako jediný môže viesť k zákonnému a spravodlivému rozhodnutiu, potom je potrebné jednoznačne odmietnuť názor, ktorý pripúšťa účinnosť dôkazov získaných na základe nezákonných úkonov a neúčinných dôkazov.“³³

Absolútna a relatívna neúčinnosť dôkazov

Chyby ovplyvňujúce účinnosť dôkazov sú rôznej povahy a vyvolávajú rozdielne následky. Pri kategorizácii chýb je možné vychádzať z rozdelenia na podstatné a nepodstatné.

Za **podstatné** sú považované tie, ktoré môžu mať vplyv na správnosť rozhodnutia.

Za **nepodstatnú** chybu je potom považovaná tá, ktorá nemôže mať vplyv na rozhodnutie.

Z predstavy ohľadom rozdelenia chýb na podstatné a nepodstatné vychádza aj platná právna úprava, aj keď pojem nepodstatná chyba nie je v zákone používaný. S pojmom podstatná chyba sa možno stretnúť v konaní o opravných prostriedkoch. „Odvolací súd zruší napadnutý rozsudok aj pre podstatné chyby konania, ktoré napadnutým výrokom rozsudku predchádzali, najmä preto, že boli porušené ustanovenia, ktorými sa má zabezpečiť objasnenie veci alebo právo obhajoby.“³⁴ Z právnej úpravy teda vyplýva, že za podstatné chyby sú považované tie, ktoré môžu mať vplyv na správnosť rozhodnutia. Takéto chyby musia byť odstránené. Pokiaľ to však nie je objektívne možné, musí byť rozhodnutie zrušené.

Z uvedeného je možné logickým postupom vyvodit' záver, že za nepodstatnú chybu je možné považovať takú chybu, ktorá nemá vplyv na správnosť rozhodnutí, a teda nie je ani zákonným dôvodom na použitie riadnych alebo mimoriadnych opravných prostriedkov.

Pre rozlíšenie absolútnej neúčinnosti dôkazu od relatívnej nie je rozhodujúca závažnosť chyby, pretože v oboch prípadoch musí ísť o chybu podstatnú, ale to, že v prípade relatívne neúčinného dôkazu je možné podstatnú chybu dodatočne odstrániť, a tak urobiť dôkaz použiteľným a vykonateľným v trestnom konaní. Ak došlo pri vykonávaní dôkazu k procesnej chybe, ktorá viedla k jeho neúčinnosti, je potrebné túto chybu v ďalšom konaní, pokiaľ je to možné, napraviť, a to napríklad opakovaním chybné vykonaného úkonu s dodržaním všetkých procesných predpisov. V prípade, že túto chybu odstrániť nemožno, je takýto dôkaz považovaný za absolútne neúčinný a musí byť vylúčený z hodnotenia pri zisťovaní skutkového stavu veci. Charakter chyby teda ovplyvňuje výsledok dokazovania. „Miera závažnosti chyby sa prejavuje v kvalite výsledkov procesnej činnosti“.³⁵ Jednou z možných chýb, ktoré spôsobujú absolútnu neúčinnosť dôkazov, je zabezpečenie dôkazu donútením alebo hrozbou donútenia.

Aké porušenie predpisov vzťahujúcich sa na obstarávanie a vykonávanie dôkazov je potrebné považovať za podstatnú chybu konania, Trestný poriadok nerieši. Z uvedeného dôvodu je pri tejto problematike základnou otázkou určenie kritérií, na základe ktorých by bolo možné vykonať kategorizáciu chýb na podstatné a nepodstatné. S charakterom a významom chyby je potom spojené riešenie právnych následkov. Ako už bolo uvedené, podstatné chyby budú mať za následok neúčinnosť dôkazov, či už absolútnu, alebo relatívnu. Nepodstatné chyby, naopak, nemajú na účinnosť dôkazov vplyv. V zásade je teda kategorizácia chýb závislá od dôsledkov, ktoré chyby svojou existenciou spôsobujú. Práve tak charakter chyby ovplyvňuje výsledok dokazovania. Miera závažnosti chyby sa prejavuje v kvalite výsledkov procesnej činnosti. Pokiaľ je akceptované stanovisko, že nepodstatné chyby

³³ Tamtiež, s. 412

³⁴ § 321 ods. 1 písm. a) zákona č. 301/2005 Z. z. - Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

³⁵ VIKTORYOVÁ, J. a kol. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. 2001, s. 109.

ovplyvňujú výsledok dokazovania iba bezvýznamne, potom im nie je možné priznať právne dôsledky spočívajúce v neúčinnosti dôkazov.

Kategorizácii chýb platná právna úprava prispieva tým, že formuluje určité kritériá, na základe ktorých je možné túto kategorizáciu vykonať. Za podstatnú chybu považuje tú, ktorá mohla ovplyvniť správnosť rozhodnutia a narušiť právo na obhajobu. Ďalším kritériom je význam procesného úkonu postihnutého chybou, ako aj rozsah následkov chybou spôsobených. Tieto kritériá i napriek svojej všeobecnosti môžu byť smernicou pri riešení otázok povahy chýb. V teórii a v prevažnej miere aj v judikatúre je akceptovaný názor, že chybne vykonaný procesný úkon je podľa povahy závažnosti porušenia zákona absolútne či relatívne neúčinný.

Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že použiteľnosť dôkazov je určovaná závažnosťou ich chýb. Tu platí zásada, že stupeň závažnosti chyby znižuje, poprípade vylučuje upotrebitelnosť výsledkov v procesnej činnosti na účely trestného konania. Niektoré druhy chýb priamo vylučujú použiteľnosť dôkazov a robia ich preto absolútne neúčinnými. Zabezpečenie dôkazov donútením alebo hrozbou donútenia je jednou z chýb, ktoré spôsobujú absolútnu neúčinnosť dôkazov. To teda znamená, že na dôkaz nie je možné prihliadať a musí byť vylúčený pri hodnotení skutkového stavu. Za relatívne neúčinný je považovaný dôkaz, na ktorý je možné prihliadať iba dovedy, pokiaľ sa chyba neodstráni. Preto je diskutabilná otázka, či by nebolo vhodné, aby boli v zákone stanovené dôvody, ktoré spôsobujú relatívnu či absolútnu neplatnosť procesných úkonov.

Uvedený stav spôsobuje, že je potrebné posudzovať jednotlivé chyby individuálne vzhľadom na konkrétnu situáciu.

Na neúčinnosť dôkazu je potrebné prihliadať *ex offo*. Chyby sú zisťované orgánmi činnými v trestnom konaní, ale aj účastníkmi konania. Je na orgáne činnom v trestnom konaní a súde, aby stanovil dôsledky chyby, teda či ide o podstatnú alebo nepodstatnú chybu. Chybu v trestnom konaní môže napraviť len orgán činný v trestnom konaní, pričom účastníci konania sa môžu domáhať odstránenia chýb.

Napraviť relatívnu neúčinnosť dôkazu je možné viacerými spôsobmi. Môže ísť o redukciu, konvalidáciu alebo konverziu. Pri redukcii právneho úkonu ide v podstate o čiastočnú neplatnosť. Chybná časť právneho úkonu sa stáva neplatnou, zvyšok potom zostáva platný. Konvalidácia znamená dodatočné ozdravenie právneho úkonu. Ku konvalidácii právneho úkonu dochádza v prípade, ak je vzniknutá chyba odstránená. A nakoniec konverzia alebo zmena. Prichádza do úvahy v prípade, že neplatný právny úkon má požadované náležitosti iného právneho úkonu. Tento úkon je potom považovaný za iný právny úkon.

Nedodržanie zákonitostí a pravidiel o dokazovaní v trestnom konaní, teda kritériá zákonnosti dokazovania je možné posudzovať z týchto hľadísk:

- **či bol dôkaz získaný z prameňa, ktorý stanovuje zákon,**
- **či bol dôkaz vyhl'adaný a vykonaný subjektom dokazovania na to oprávneným,**
- **či bol dôkaz vyhl'adaný a vykonaný v tom procesnom štádiu, v ktorom je príslušný subjekt podľa zákona oprávnený konať, t. j. zhromažďovať dôkazy, ktoré môžu byť podkladom meritórneho rozhodnutia vo veci,**
- **či vykonaný dôkaz zodpovedá predmetu dokazovania v danej vyšetrovanej veci, t. j. či sa týka skutku, pre ktorý sa vedie konanie, prípadne okolností, o ktorých je nutné v zmysle zákona v súvislosti so skutkom rozhodovať,**
- **či bol dôkaz vyhl'adaný a vykonaný spôsobom, ktorý stanovuje, prípadne pripúšťa zákon.**³⁶

³⁶ VIKTORYOVÁ, J. a kol. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. 2001, s. 110.

Získanie dôkazu z prameňa, ktorý stanovuje zákon

Trestný poriadok v § 119 ods. 2 vypočítava dôkazné prostriedky len demonštratívne. Neobsahuje žiadne ustanovenie, ktoré by vylučovalo niektorý konkrétny dôkazný prostriedok ako prameň dôkazu. Naopak, za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť k objasneniu veci. Z uvedeného vyplýva, že výpočet dôkazných prostriedkov nie je podrobne stanovený a úplný (taxatívny), ale zákonodarca predpokladá možnosť rozšírenia tohto okruhu o ďalšie dôkazné prostriedky.

V praxi si musí orgán činný v trestnom konaní pred vykonaním dôkazu vždy preveriť, či dôkazný prostriedok môže prispieť k objasneniu veci. Znenie § 119 ods. 2 Trestného poriadku umožňuje získavať dôkazy aj z prameňov, ktoré nie sú upravené zákonom. Takáto úprava vnáša neistotu do posudzovania zákonnosti a účinnosti dôkazov. Riešenie prináša judikatúra, ktorá na základe konkrétnych rozhodnutí stanovuje neprípustnosť niektorých prameňov (napríklad rozhodnutím č. 8/1993 Sb. rozh. tr. bol vyslovený záver, že výsledky vyšetrenia na tzv. detektore lži nemôže súd použiť ako dôkaz pre rozhodnutie vo veci, to isté platí aj o iných metódach, ktoré využívajú oslabenie vôle človeka a pod.). Naproti tomu aplikačná prax pripúšťa ako dôkaz napríklad tzv. mikrostopy (č. 51/1991 Sb. rozh. tr.), rovnako ako metódu DNA-analýzy, alebo metódu pachových konzerv (č. 15/1995 Zb. rozhodnutí a stanovísk súdov SR) a pod.³⁷

Vyhľadanie a vykonanie dôkazu subjektom dokazovania na to oprávneným

V jednotlivých štádiách trestného konania môžu vykonávať dôkazy len tie orgány činné v trestnom konaní, resp. súd, ktorým zákon dáva právomoc konať v danom štádiu.

Orgány prípravného konania nie sú oprávnené vykonávať dôkazy po podaní obžaloby. Jej podaním vec prechádza na súd, ktorý rozhoduje samostatne o všetkých otázkach súvisiacich s ďalším konaním. Pokiaľ nevráti vec na došetrenie alebo prokurátor ju nevezme späť, súd sám tiež vykonáva všetky dôkazy potrebné na patričné objasnenie veci.

Vyhľadanie a vykonanie dôkazu v tom procesnom štádiu, v ktorom je príslušný subjekt podľa zákona oprávnený konať, t. j. zhromažďovanie dôkazov, ktoré môžu byť podkladom na meritorne rozhodnutie vo veci

Nepoužiteľnosť (procesná neúčinnosť) dôkazov môže byť spôsobená aj tým, že dôkaz bol vyhľadaný a vykonaný síce príslušným orgánom činným v trestnom konaní, avšak skôr, než to zákon umožňuje. Týka sa to najmä dôkazov vykonávaných pred začatím trestného stíhania. Príkladom môže byť prípad, ak vykonal orgán činný v trestnom konaní procesný úkon, napríklad výsluch svedka, bez toho, aby išlo o neodkladný alebo neopakovateľný úkon pred začatím trestného konania. Pôjde o podstatnú chybu trestného konania, ktorá má význam z hľadiska využiteľnosti takéhoto dôkazu, lebo pôjde o dôkaz absolútne neúčinný, teda taký, na ktorý nemožno v trestnom konaní prihliadať.³⁸

Vykonanie dôkazu, ktorý zodpovedá predmetu dokazovania v danej vyšetrovanej veci, t. j. či sa týka skutku, pre ktorý sa vedie konanie, prípadne okolností, o ktorých je nutné v zmysle zákona v súvislosti so skutkom rozhodovať

Predmetom dokazovania je vždy určitý skutok. Trestné stíhanie možno začať jedným uznesením o viacerých skutkoch. Každý skutok však musí byť samostatne označený tak, aby nedošlo k ich zámene.

Dôkazy vykonané mimo týchto hraníc a smerujúce k objasneniu iného skutku, pre ktorý doteraz nebolo začaté trestné stíhanie, sú procesne neúčinné. Z uvedeného vyplýva

³⁷ Tamtiež, s. 111.

³⁸ VIKTORYOVÁ, J., ČENTÉŠ, J., ŠTEFFEK, J. *Teoretické základy dokazovania vo vyšetrovaní III. časť*, APZ, Katedra vyšetrovania, Bratislava, 2000, str. 22.

napríklad zásada, že výpoveď obvineného k ďalším skutkom, ktorú urobil predtým, než bolo pre tieto skutky začaté trestné stíhanie, je dôkaz absolútne neúčinný a nemožno sa preto pri jeho výsluchu po začatí trestného stíhania a vznesení obvinenia uspokojiť s tvrdením, že v predchádzajúcej výpovedi vypovedal pravdivo a že na túto výpoveď sa odvoláva.³⁹

Vyhľadanie a vykonanie dôkazu spôsobom, ktorý stanovuje, prípadne pripúšťa zákon

Ustanovenia Trestného poriadku obsahujú pravidlá o vykonávaní jednotlivých dôkazov. Ich nedodržanie podľa okolností môže viesť aj k dôkaznému znehodnoteniu príslušného procesného úkonu do tej miery, že dôkaz sa stane neúčinným (absolútne alebo relatívne).

Napríklad Trestný poriadok výslovne uvádza, že k výpovedi alebo k priznaniu nesmie byť obvinený žiadnym spôsobom donucovaný. Použitie neprípustných vyšetrovacích metód (psychický alebo fyzický nátlak, opakovanie výsluchu, aj keď obvinený je unavený z nedostatku spánku, prehováranie obvineného, aby prijal názor vypočúvajúceho a pod.) môže byť považované za takú chybu dokazovania, ktorá spôsobuje absolútnu neúčinnosť takéhoto dôkazu.

Záver

„V demokratickom právnom štáte platí, že štátne orgány, pokiaľ svojimi úkonmi zasahujú do práv a slobôd iných subjektov, môžu postupovať iba na základe výslovného zmocnenia zákonom a spôsobom, ktorý zákon ustanoví (secundum et intra legem).“⁴⁰ V rámci trestného konania upravujú postup pri získavaní jednotlivých dôkazov príslušné ustanovenia Trestného poriadku. Ich nedodržanie má za následok neúčinnosť a nepoužiteľnosť takto získaných dôkazov.

Z uvedeného dôvodu problematika zákazu a neúčinnosti dôkazov je dlhodobo aktuálnou témou, čo zvyrazňuje aj skutočnosť, že v odbornej verejnosti sa často vedie diskusia o zákonnosti a použiteľnosti dôkazov, najmä tých, ktoré sú získané spôsobom, ktorý zákon presne neupravuje.

Zákaz dôkazov v trestnom konaní je inštitút, ktorý zakotvuje dôkazné právo. Jeho podstata spočíva v zákaze využitia dôkazu v procesnom dokazovaní z dôvodov jeho neprípustnosti v zmysle Trestného poriadku. Zákaz dôkazov sa dotýka určitých skutočností, ktoré sú v procese dokazovania chránené Trestným poriadkom. Teória dokazovania rozoznáva zákaz predmetu dokazovania, zákaz dôkazných prostriedkov a zákaz spôsobu (metódy) vykonania dôkazných prostriedkov. Osobitnú skupinu tvorí relatívny zákaz dôkazov.

Problematika neúčinnosti dôkazov voľne nadväzuje na známu tému z teórie práva o platnosti či neplatnosti právneho úkonu ako procesného dôsledku jeho chybného vykonania. Neplatnosť právneho úkonu je posudzovaná z hľadiska chyby niektorej z jeho predpísaných náležitostí, pričom následkom tejto chyby môže byť absolútna alebo relatívna neplatnosť právneho úkonu.

Z dôvodu efektívnosti a spravodlivosti celého trestného konania je nevyhnutné vykonať dokazovanie v dostatočnej kvalite, potrebnom rozsahu a za dodržania všetkých zákonných požiadaviek. V zmysle platnej právnej úpravy môže za dôkaz slúžiť všetko, čo môže prispieť k objasneniu veci a čo bolo získané z dôkazných prostriedkov v zmysle Trestného poriadku alebo osobitného zákona. Nie každý dôkaz však môže byť použitý v trestnom konaní. Trestný poriadok ustanovuje, že dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou takéhoto donútenia je neprípustný, s výnimkou prípadu, keď sa použije ako dôkaz voči osobe, ktorá takéto donútenie alebo hrozbu donútenia použila. Ide o najzávažnejší

³⁹ VIKTORYOVÁ, J. a kol. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. 2001, s. 111

⁴⁰ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestného práva*. 2003, s. 5.

prípade neprípustnosti dôkazu. V Trestnom poriadku sú uvedené aj procesné postupy používané pri získavaní niektorých dôkazov, ktorých nedodržanie má za následok neúčinnosť dôkazu, či relatívnu, alebo absolútnu. Vždy je potrebné zvážiť všetky okolnosti konkrétneho prípadu a rozhodnúť, či je chyba dôkazu taká závažná, že na jej základe sa dôkaz stáva neúčinným.

Nie vždy je však jasná otázka účinnosti dôkazu získaného na základe nedovolených zásahov do práv a slobôd iných osôb zo strany súkromných osôb bez súčinnosti s orgánmi činnými v trestnom konaní. V takýchto prípadoch je nutné postupovať individuálne s ohľadom na konkrétnu situáciu.

Problematika neúčinnosti dôkazov nie je v právnych predpisoch úplne jednoznačne stanovená, a preto je vždy potrebné prihliadať na to, aký vplyv má prípadná chyba dôkazu na jeho použiteľnosť v trestnom konaní.

Literatúra

- BALÁŽ, P. , PALKOVIČ, J. 2005. *Dokazovanie v trestnom konaní*. Bratislava : Veda, 2005. 428 s. ISBN 80-224-0840-9.
- DVOŘÁK, M. 1996. Teoretické a praktické předpoklady specializace znalců – lékařů, provádějících prohlídku a pitvu mrtvol podle § 115 tr. ř. In *Kriminalistika*. ISSN 1210-9150, 1996. roč. 29, č. 2, s. 124-126.
- IVOR, J. a kol. 2010. *Trestné právo procesné*. Bratislava : Iura Edition, 2010. 1049 s. ISBN 978-80-8078-309-9.
- JALČ, A. 2008. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*. Bratislava : Euronion. 2008, 151 s. ISBN 978-80-89374-02-1.
- MINÁRIK, Š. 2006. *Trestný poriadok, stručný komentár*. Bratislava : Iura edition, 2006. 1302 s. ISBN 80-807-8085-4.
- MUSIL, J. , KRATOCHVÍL, V.,– ŠÁMAL, P. a kol. 2003. *Kurs trestního práva*. Praha : C. H. Beck, 2003. 1079 s. ISBN 80-7179-678-6.
- NETT, A. 1995. *Plody z otráveného stromu*, Brno : Masarykova univerzita, 1995. 115 s. ISBN 80-210-1524-1.
- PROKEINOVÁ, M. 2009. *Dokazovanie a jednotlivé dokazné prostriedky v trestnom procese*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2009. 107 s. ISBN 978-80-7160-279-8.
- Rozsudok OS v Novom Meste nad Váhom Č. k.: 1T/247/2008 zo dňa 18.10.2010.
- VIKTORYOVÁ, J. a kol. 2001. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. Bratislava : APZ, 2001. 354 s. ISBN 80-805-4201-5.
- VIKTORYOVÁ, J., ČENTÉŠ, J., ŠTEFFEK, J. *Teoretické základy dokazovania vo vyšetrovaní III. časť*. Bratislava : APZ, 2000. 71 s. ISBN 80-8054-007-1.
- VIKTORYOVÁ, J., STRAUS, J. a kol. *Vyšetrovanie*. Bratislava : APZ, 2011. 634 s. ISBN 978-80-8054-505-5.
- ZÁHORA, J. 2008. *Teoretické a praktické problémy dokazovania, pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008. 314 s. ISBN 978-80-893-63-17-9.
- Zákon č. 23/1991 Zb. *Listina základných práv a slobôd* v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. *Trestný zákon* v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 301/2005 Z. z. *Trestný poriadok* v znení neskorších predpisov.
- Zakázané metódy výsluchu [online] [cit. dňa 25.3. 2013]
<<http://www.pravnelisty.sk/monitoring-literatury/a110-zakazane-metody-vysluchu>>

Nezákonný spôsob získavania dôkazov [online] [cit. dňa 25.3. 2013]
<<http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a42-nezakonny-sposob-ziskavania-dokazov>>

Key words: prohibition of evidence, prohibition subject of inquiry, prohibition the means of taking evidence, the relative prohibition of evidence, ineffectiveness of evidence.

Summary

In a democratic rule of law applies to public authorities, unless their acts affect the rights and freedoms of others, can proceed only on the basis of an explicit law enforcement, and in the manner established by law (*secundum et intra legem*). In criminal proceedings govern the to obtain evidence of the relevant provisions of the Criminal Procedure Code. Their failure has resulted in inefficiency and uselessness thus obtained evidence.

For that reason, the issue of the ban and evidence of ineffectiveness has long been a hot topic, highlighting the fact that the professional community has often led the debate on the legality and applicability of evidence, in particular those obtained in a way that does not accurately Act.

Prohibition of evidence in criminal proceedings is an institute that establishes the law of evidence. Its essence lies in the prohibition of the use of evidence in the process of proving the grounds of inadmissibility under the Criminal Procedure Code. Prohibition of evidence affects certain facts that are in the process of proving protected Criminal Procedure. Theory of evidence proving the subject recognizes ban, ban on evidence and ban the methods of performance evidence. A special group is a relative prohibition of evidence.

The issue of ineffectiveness of evidence loosely follows the famous Mater theory of law on the validity or invalidity of legal action as a result of a faulty process execution. Invalidity of legal action is assessed in terms of defects in some of its prescribed requirements, the consequences of this defect may be absolute or relative nullity of the legal act.

For reasons of efficiency and fairness throughout the criminal proceedings is necessary to perform a proof of sufficient quality, to the extent necessary and in compliance with all legal requirements. Under current legislation may serve as evidence of anything that may help clarify things and what was learned from the evidence under the Criminal Code or special law. Not everyone, however, evidence may be used in criminal proceedings. The Criminal Procedure Code provides that evidence obtained by unlawful coercion or threat of coercion is inadmissible, except when used as evidence against the person such coercion or threat of coercion. This is a most serious case inadmissible evidence. The Criminal Procedure Code also lays down the detailed procedural rules used to obtain some evidence that failure results in inefficiency evidence either relative or absolute. It is always necessary to consider all the circumstances of the case and decide whether the evidence defect so severe that it no evidence becomes ineffective.

It is not always clear, however, question the effectiveness of evidence obtained by illegal interference with the rights and freedoms of others by private individuals without coordination with law enforcement agencies. In such cases, individual approach should be due to the specific situation.

The issue is not evidence of ineffectiveness in the legislation entirely clear set and therefore it is always necessary to bear in mind what impact a possible defect evidence for its usefulness in criminal proceedings.

*JUDr. Jaroslav Blatnický, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave*

Katedra vyšetrovania
e-mail: jaroslav.blatnický@minv.sk

Recenzent: doc. JUDr. Dezider Bango, CSc.